

Abstract.

Artemenko A.A., Tsiupak M.A. Management of enterprises of tourism industry.

The article discusses the issues that need to be considered to determine the direction of development of the tourism industry and which need to be fully taken into account when organizing national and international tourism activities that are part of the significant transformations in development are grown. Significant transformations must be carried out in the harmonious development of the individual: the recognition of human equality; In the determination of one's destiny; Human rights to respect for its dignity and individuality; Recognition of the identity of cultures and respect for the moral values of cultures. Central body of executive power, which provides formation of state policy in the field of tourism and resorts: organizes and ensures implementation of state policy in the field of tourism, the implementation of this Law and other regulatory legal acts; Participates in drafting legal acts in the field of tourism.

Key words: *tourism, management, organization of motivation, financing. Travel agent, tour operator.*

УДК 339.5

ТОРГІВЛЯ ЯК ОДНА З ПРОВІДНИХ ФОРМ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

**БАБАН Т.О., СТАРШИЙ ВИКАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Протягом багатьох десятиріч міжнародна торгівля залишається основною та однією з найбільш динамічних форм міжнародних економічних відносин. Однією з важливих форм прояву міжнародної торгівлі для кожної країни є експорт, який дає можливість використати свої порівняльні переваги та втілити свій експортний потенціал. Але існування будь-якого явища, в тому числі торгівлі, знаходиться під впливом різноманітних чинників, які потребують постійного дослідження та моніторингу для прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням різних аспектів питань розвитку експорту з теоретичної та практичної точки зору та позицій України на світовому ринку займалися такі науковці як В. Бойко, В. Власов, С. Квапа, І. Кобута, П. Саблук, О. Шпичак та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд теоретичних питань, пов'язаних із функціонуванням та розвитком торгівлі, аналіз показників, що характеризують динаміку міжнародної торгівлі, визначення сучасних тенденцій та напрямів розвитку українського товарного експорту, а також виявлення чинників, що впливають на розвиток вітчизняного експорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин: глобалізації господарських зв'язків, поширення ринкових відносин, розвитку інтернаціоналізації, швидкого зростання обсягів світової торгівлі, розвитку інтеграційних процесів, здійснення експортної діяльності ставить принципово нові організаційно-економічні завдання перед економічними суб'єктами.

Експорт являється однією з важливих форм прояву міжнародної торгівлі, початковою стадією процесу інтернаціоналізації бізнесу. Його стратегічна роль полягає в тому, що він має бути засобом сприяння економічному зростанню, інструментом реалізації наявних та збільшення потенційних конкурентних переваг з метою наближення до економічного рівня провідних країн, налагодження економічних зв'язків з різними країнами, створення сприятливого міжнародного іміджу.

Експорт – це вивіз за межі країни товарів для реалізації їх на зовнішньому ринку або кількість та вартість вивезених за кордон товарів [1, с. 192]. Самуельсон та Нордхауз визначають експорт як товари та послуги, які виробляються всередині країни та продаються за кордон [2, с. 699]. Якщо розглядати експорт як важливий впливовий фактор економічного зростання та інтеграції країни у міжнародні економічні відносини та світове господарство, то він вже набуває ознак потенціалу, тобто прихованої здатності забезпечувати досягнення визначених цілей та вирішувати проблеми суспільного розвитку. Експорт деяких видів продукції, зокрема сільськогосподарської, може забезпечити не лише економічний розвиток окремої країни, а й сприяти вирішенню світової продовольчої проблеми.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» експорт (експорт товарів) розглядається як продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів [3]. Відповідно до Митного кодексу України експорт – це митний режим, відповідно

до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України [4].

За даними Світового Банку в 2015 році збільшення експорту товарів та послуг в порівнянні з 2000 роком відбулося в 2,7 рази. В 2015 році світовий експорт товарів та послуг склав понад 21,3 трлн дол. США, що становить 29,4% світового ВВП.

Економіка України за показником відношення експорту товарів та послуг до ВВП є відкритою, адже близько 20% вироблених в Україні товарів та послуг спрямовується на експорт. За період з 2000 по 2015 роки експорт України зріс в 2,6 рази, а її частка у світовому експорті складає 0,23 %.

За період 2010-2015 рр. децю змінилась структура товарного експорту України, значно збільшилась питома вага сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості (таблиця). Питома вага продукції рослинного походження збільшилась з 7,7 до 20,9%. Експорт мінеральних продуктів зменшився на 5 в.п., продукції хімічної промисловості – на 1,2 в.п., недорогоцінних металів та виробів з них – на 8,9 в.п., машин та обладнання – на 0,7 в.п., засобів наземного транспорту, літальних та плавучих засобів – на 4,5 в.п.

Існування, функціонування й розвиток будь-якого явища залежить як від внутрішньої будови, внутрішніх руйнівних сил, так і від умов, які впливають на нього ззовні. Система умов і факторів існування міжнародних економічних відносин створює середовище міжнародної економіки. Таке середовище впливає на всі, без винятку, процеси, що відбуваються у світовому господарстві. Торгівля, як одна з найбільш стрімко прогресуючих форм міжнародних відносин, також існує під впливом середовища міжнародної економіки. Таке середовище поділяється на внутрішнє та зовнішнє.

Внутрішнє середовище міжнародної економіки – це внутрішня будова системи міжнародних економічних відносин, яку разом з її законами функціонування й розвитку утворює набір таких елементів:

- зовнішньоекономічна діяльність країн та їхніх суб'єктів;
- управління міжнародними економічними процесами, регулювання міжнародної економічної взаємодії;
- форми та рівні міжнародних економічних відносин;
- внутрішні закони розвитку міжнародної економіки, тобто ті явища і процеси, що відбуваються у світовій економіці й мають чіткий причинно-наслідковий характер.

Структура товарного експорту України

Назва товарів	Питома вага, %	
	2010 р.	2015 р.
1. Живі тварини; продукти тваринного походження	1,5	2,2
2. Продукти рослинного походження:	7,7	20,9
в т.ч.: зернові культури	4,8	15,9
насіння і плоди олійних рослин	2,1	3,9
3. Жири та олії тваринного або рослинного походження	5,1	8,7
4. Готові харчові продукти:	5,0	6,5
в т.ч.: залишки і відходи харчової промисловості	0,9	2,6
5. Мінеральні продукти:	13,1	8,1
в т.ч.: руди, шлак і зола	5,0	5,8
6. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості:	6,8	5,6
в т.ч.: продукти неорганічної хімії	2,2	2,5
добрива	1,8	1,4
7. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	1,3	1,1
8. Деревина і вироби з деревини	1,6	2,9
9. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1,8	1,6
10. Текстильні матеріали та текстильні вироби	1,4	1,7
11. Недорогоцінні метали та вироби з них:	33,7	24,8
в т.ч.: чорні метали	28,4	21,2
12. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання:	11,0	10,3
в т.ч.: реактори ядерні, котли, машини	6,1	5,1
електричні машини	4,9	5,2
13. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	6,3	1,8

Зовнішнє середовище міжнародної економіки – це система зовнішніх умов, у яких розвиваються міжнародні економічні відносини, та система факторів, що формують мікро- та макромотивацію поведінки суб'єктів світогосподарської взаємодії й визначають ефективність їхньої участі в міжнародному поділі праці.

Зовнішнє середовище характеризується певною структурою. За характером воно має такий поділ:

- умови та фактори прямої (безпосередньої) дії;
- умови та фактори непрямої (опосередкованої) дії.

Умови та фактори прямої дії характеризуються тим, що міжнародні економічні відносини без них не можуть ефективно здійснюватись (міжнародні організації, торгові представництва, міжнародні правові норми). Навколишнє середовище міжнародних економічних відносин як система факторів безпосереднього впливу на існування й розвиток світової економіки називається інфраструктурою міжнародних економічних відносин. Завданням інфраструктури є забезпечення безперешкодного функціонування об'єктів і суб'єктів міжнародної економіки та спрямованість на оптимізацію їхньої взаємодії.

Умови та фактори непрямої дії характеризуються тим, що їх зміни безпосередньо й одразу не впливають на розвиток міжнародних економічних відносин (розробка нових родовищ корисних копалин, політичні події, наукові відкриття, збільшення або зменшення рівня народжуваності тощо).

Тобто експорт базується як на національному підході та визначається можливостями виробництва, так і на врахуванні конкурентних умов світового ринку щодо реалізації виробленої експортної продукції.

У науковій літературі пропонуються різноманітні способи класифікації чинників, що впливають на експорт та експортний потенціал. Один зі способів виділення таких чинників – за ознакою об'єкту маркетингового середовища підприємства. Виділяють такі групи чинників: характеристики підприємства (розмір, міжнародна компетентність, кількість менеджерів з міжнародним досвідом тощо), продукту, галузі та експортного ринку; психологічні характеристики та переваги менеджменту; вибір цільового ринку та сегменту.

Використовується також поділ чинників на контрольовані та неконтрольовані підприємством, що займається експортом. Контрольованими можна вважати ті, які підприємства можуть змінити в необхідному для себе векторі. Наприклад, технологія, обсяги виробництва, якість товару, кадровий потенціал, маркетингова стратегія тощо. Неконтрольовані підприємством, в свою чергу можна розділити на контрольовані та неконтрольовані державою. До контрольованих державою можна віднести ті, які держава може змінити з метою покращення ефективності експорту підприємства: зовнішньоторговельну політику, експортну стратегію, рівень інфляції, валютні коливання, рівень підтримки експорту, рівень розвитку ринкової інфраструктури. До неконтрольованих державою – кліматичні умови, техногенні чинники, кон'юнктура зарубіжних ринків, соціально-культурні чинники.

Чинники, які впливають на розвиток експорту можна також поділити за оцінкою ознаки дискретність – безперервність. Але таку характеристику, на нашу думку, можна застосовувати не до всіх чинників, а лише до тих, які можуть бути зведені до одночасної вимірної властивості або вимірного показника, або вибору одного варіанту з декількох. Чинники можна охарактеризувати за допомогою часового інтервалу, протягом якого вони діють постійно чи тимчасово. До перших можна віднести географічне положення, до других – експортну стратегію підприємства, виробничо-технологічні умови, якість кадрів тощо.

Висновки. Зазначені чинники можуть по-різному впливати на експорт окремих підприємств та країни в цілому: можуть сприяти його збільшенню або спричиняти його зниження, в залежності від тих чи інших умов. Так ефективна державна політика буде сприяти розвитку експорту, а неефективна навпаки буде стримувати його розвиток.

Необхідною умовою для ефективного розвитку експорту є постійний моніторинг зазначених чинників для своєчасного реагування на можливі ризики, корегування обсягів експорту та його стратегічних напрямків.

Література.

1. Словник іншомовних слів / Уклад.: **С.М. Морозов, А.М. Шкаралупа**. – К. : Наук. Думка, 2000. – 192 с.
2. **Самуельсон П.** Экономика / **П. Самуельсон, В. Нордхауз**; пер. с англ. – М. : БИНОМ, 1997. – 699 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
5. **Мазаракі А.А.** Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі: [монографія] / **А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник** – К. : Київ. Нац. торг.-ек. ун-т, 2010. – 470 с.
6. **Циганкова Т.М.** Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології: [монографія] / **Т.М. Циганкова**. – К. : КНЕУ, 2004. – 400 с.
7. **Branch A.E.** Element of Export Marketing and Management. – Second edition. Charman and Hall, 1990. – 316 p.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References.

1. **Morozov S.M., Shkaralupa L.M.** (Compiler) (2000). *Slovník inštomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]*. Kiev: Naukova Dumka, p. 192 [in Ukrainian].
2. **Samuelson P., Nordhaus V.** (1997). *Ekonomika [Economy]* (Trans). Moscow: BINOM, p. 699 [in Russian].
3. Pro zovnishn'oeconomichnu diyal'nist': Zakon Ukrainy [On Foreign Economic Activities: The Law of Ukraine from 16.04.1991 No 959-XII] (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> [in Ukrainian].
4. Mytnyy kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine] (n.d.). *zakon1.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> [in Ukrainian].
5. **Mazaraki A.A., Mel'nyk T.M.** (2010). *Rehulyatorna polityka u sferi zovnishn'oyi torhivli [Regulatory policy in the field of foreign trade]*. Kiev: Nats. torh.-ek. un-t, p. 470 [in Ukrainian].
6. **Tsyhankova T.M.** (2004). *Mizhnarodnyy marketynh: teoretychni modeli ta biznes-tekhnolohiyi [International Marketing: Theoretical Models and Business Technologies]*. Kiev: KNEU, p. 400 [in Ukrainian].
7. **Branch A.E.** (1990). *Element of Export Marketing and Management*. – Second edition. Charman and Hall, p. 316 [in English].
8. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Анотація.

Бабан Т.О. Торгівля як одна з провідних форм міжнародних економічних відносин України.

В статті розглянуто теоретичні питання, пов'язані із функціонуванням та розвитком однієї з визначальних форм сучасних міжнародних відносин – торгівлі товарами. Проаналізовано показники, що характеризують динаміку міжнародної торгівлі: експортна квота, темпи зростання експорту, темпи приросту експорту. Визначено сучасні тенденції та напрями розвитку українського товарного експорту. Класифіковано чинники, які впливають на обсяги та структуру експорту товарів з України за наступними критеріями: характер впливу (прямий, непрямий), місце дії (зовнішні, внутрішні), безперервність (дискреційні, не дискреційні).

Ключові слова: торгівля, міжнародні відносини, експорт, показники розвитку, структура, фактори, середовище.

Аннотация.

Бабан Т.А. Торговля как одна из ведущих форм международных экономических отношений Украины.

В статье рассмотрены теоретические вопросы, связанные с функционированием и развитием одной из ведущих форм современных международных отношений – торговли

товарами. Проанализированы показатели, которые характеризуют динамику международной торговли: экспортная квота, темпы роста экспорта, темпы прироста экспорта. Определены современные тенденции и направления развития украинского товарного экспорта. Классифицированы факторы, которые влияют на объемы и структуру экспорта товаров из Украины по следующим критериям: характер влияния (прямой, непрямой), место действия (внешние, внутренние), непрерывность (дискретные, не дискретные).

Ключевые слова: торговля, международные отношения, экспорт, показатели развития, структура, факторы, среда.

Abstract.

Baban T.O. Trade as one of the defining forms of international economic relations of Ukraine.

The article reviews theoretical issues related to the functioning and development of commodities trade, one of the defining forms of modern international relations. The following indicators characterizing the dynamics of international trade were analyzed: export quota, export growth rates, and export increase rates. We determined the modern tendencies and directions of Ukrainian commodity export development. The factors that influence the volume and structure of Ukrainian commodities export are classified according to the following criteria: the nature of influence (direct, indirect), place of action (external, internal), and continuity (discretionary, non-discretionary).

Key words: trade, international relations, exports, indicators, structure, factors, development indicators, environment.

УДК 330.341.1:338.432.26(477)

ПАРАДИГМА РАЗВИТИЯ РАЗНЫХ ФОРМ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ УКРАИНЫ

**БАТЫРЬ Ю.Г., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ЧУЙКО Н.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРЬКОВСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЗООВЕТЕРИНАРНАЯ АКАДЕМИЯ**

Постановка проблемы в общем виде. При образовании интеграционных формирований в аграрном секторе экономики следует учитывать особенности, на которые указывает В. Кравчук. В частности интеграция производства - это процесс, который имеет объективный характер и является прямым результатом постоянного развития общественного разделения труда, сущность которого заключается в постепенной дифференциации отраслей АПК, углублении специализации производства, усилении на ее основе внутритраслевого и межотраслевого товарообмена [1].